

דברים דומים לאלו מתולדת הטבע, ובמצרים ראו במכת הברד קולות אלהים וברקים. אבל כששמעו קול השופר חזק מאד, אז חרד כל העם אשר במחנה. לפי שהיה שם קול שופר מבלי שופר מלאכותי, ודבר כזה מעולם לא שמעו ולא האזינו, ועין לא ראתה זולתו. (אברבנאל)

מעמד הר סיני לא נועד להשגות באלהות, אלא להשריש האמונה בהשגחה

על גודל המטרה מעידות ההכנות אליה

אין ספק כי עוצם החרדות ורוב ההזמנות, אשר תעשינה על ידי איש חכם ונבון אל דבר מהדברים, יעידו ויגידו על גודל הדבר ההוא ועוצם מעלתו.

... וכבר נודע מה שאמר המליץ, לא יחשב פועל חכם להכין כלים משקלם עשרת אלפים ככר כסף לעשות מחט ברזל אחת.

נוראות המעמד מורות לכאורה כי נשמעו בו עיונים עמוקים

... ועתה כמו כן כאשר בא האלהים להרעיש שמים וארץ לעשות נוראות ופליאות עצומות במעמד הגדול והנורא הזה אשר לא היה כמוהו מן העולם, וכמו שנאמר השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש וגו' (דברים ה, ג), כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים וגו' (שם ה, כב). וכבר נתפרסם שם מציאות חיבור כל הדברים הגדולים בתכלית הגדולה, להשמיע להם שם עניינים גדולים ונוראים גם כן בתכלית המעלה, אם מרוממות המלמד והרב יתעלה שמו, ואם ממעלת המעמד בתכלית פירסומו ומוראו, ואם הפלגת רוב התלמידים השומעים הלכה מפיו, אשר יש בהם הרבה משישים רבוא הגברים לבד מהנשים והטף, וגם מדרגת האמצעיים והם הזקנים שבדור ואהרן וחזר, ועל הכל משה רבן של נביאים עליו השלום. אשר כל אלו הן הכנות והזמנות גדולות בתכלית הגדולה, כל אחת מהם לפי טבעה, המחייבות שיתחדשו שם הלמודים היותר מעולים, וביאור הדרושים העמוקים האלהיים, ויודע להם אז מפי הגבורה אמיתת הדבר בכל השאלות העמוקות אשר נואלו בהם דעות כל הפלוסופים וכו', וכיוצא מאלו הדברים, אשר נתחבטו אליהם כל החוקרים אשר מעולם, ועד היום לא הוסכמה בהם בדעתם ולא הגיעו עד סוף תכונתם. ויהיו נא אישי העם הזה המסוגל, מיושרים בהם באור הדעת האלהיים.

הדברות כולן מלבד השבת מושגות בשכל אנושי

...כי הנה מאמר כבד את אביך, ומשם ואילך, הוא מבואר שהם דברים טבעיים הכרחיים אל החיים, אשר כל האומות מלפנים וגם אחרי כן נפלו על אזהרתם בהם מבלי שיעמדו רגליהם על הר סיני. אמנם אנכי ולא יהיה לך כבר כתב הרב המורה (ב, ג) כי מגבורת המופת שמעום, כמו שחייבו

והם אשר צררתו מנעוריו להביא עלינו השוד והשבר, בהגלות הנביים מעל שלחן אביהם, וגם עד זקנה ושיבה לא עזבונו, כי הם אשר האריכו קצנו והחמישו ורחלתנו.

בזר המרוב וזון והנה לתקן עולם במלכות שדי, בא האלהים במעמד הנורא הזה, ולהפנות מפנינו כל אלו הדעות הנפסדות אחד לאחר, כדי לקבוע אמונתו וההשגחה האלהית בעולם, אשר היא יסוד כל האמונות והצלחות. והוא הענין אשר היו המון עמנו מפקפקים עליו ומספקים בו, כמו שאמר במסע אשר נעתקו ממנו לסיני (לעיל י"ט): ויש ד' בקרבנו אם אין. כי תמיד כל היום היו הוטרדים כי מרוב גדולתו ועוצם רוממותו אינו משגח בהם ואינו מביחן בענייניהם. וזו היתה הסיבה למה שהיו רבים ועצומים מדם ממאנים לצאת לחפשי, כי אמרו שטוב להם עבוד מצרים ממותם במדבר בלא אדונים ויאש הכעלים, וכבאשר יתהלכו שם בפה החפקר ילכדו, ומכלי משיש לנצח יאבדו.

העמקה במלכות **שגבורה** **אח** **ששירת ומרחיקה** **מאמונתו בשמחה**
 והנה באמת אם היה מיוחד שם הדבור עמהם בדרושים והם העמוקים אשר אמרו ראשונה, הנה היה מפליג ומרחיק הכוונה מאוד. כי כל מה שיוספור מדענין ההוא הוא מפליג אותו ותברך מן הדעת האנושי, ומבהיל אותו, עד שבסוף הדידעה כולה צריך שנאמר שהוא יתעלה ומצא ולא במציאות, מה ולא במהות, אחד ולא באחדות, קדמון ולא בקדמות, יודע ולא בידע, רוצה ולא ברצון, חי ולא בחיים, פועל לא ביד ולא במאמר ולא במהשגחה, מניע ולא בפגיעה ולא בצורך ולא בשום אופן שיפול עליו לב האדם, כי זה וכיוצא בה הוא הנרצה בענייני הדרושים ההם והמיהים, וזה כל פרי חכמתם ופולפוליהם.

השמע עם קולות אלהים כאלה, הן בעדם שם ישכילו ויצאירו אותם באמתתם ברוח הקדש אשר היה שם עליהם. אמנם בהשאר אחד כך הדברים כפשוטן בוכרניהם, ואף כי בעט ברול ועופרת במכתב אלהים על הלוחות חרות יכתבו, הכל נשבה מזכרם במעט זמן, והקושיות והספקות כולם ישארו במקומן, וכל שכן לבנים ולחורות הבאים השומעים אותם, שהכל יהיה כדברי הספר החתום, ולא יקח משם רק מה ששיעורו³ ממנו ראשונה. והוא, כי גבוה דרכו מדרבנו, ושאין שום השגחה בעסקו ופטינו כי אם למשיגים בחושים החוץלאיים כמותנו, ומה בצע כי נעברנו ומה נעיל כי נפגע בו. לזה היה מחמתו יתעלה, לדבר עליו בלשון המעמד ההוא, המאמרים המיוחדים והמסתוללים, להשקוט יראתם ופחדתם, ולוותר אצלם כל דקדוקי הפילוסופיות העמוק ההוא הנמצא בין חכמי האומות, ולתאר העניינים העיונים ההם בעזרת צדוקות ואמונת אמיתיות עם הצנע לכת עם

3. אולי צ"ל: ששירת.

אותם הפילוסופים כולם במופתיהם המוחלטים, ומשם באמת יחוייב מאמר לא תשא את שם ה' וגו'. כי כל אשר אמר בסיבה ראשונה הודו במעלתו והומותה. והנה אם כן לא נזכר שם דבר מחודש, אשר לא יספיק אליו השכל האינטי, וזוהי מאמר וכזו את יום השבת, והיה ראוי שידיו כולם כמותה, או מחדברים אשר נזכרו עליהם החוקרים, כמו שאמרנו.

החמייה שבתונה **זבית אישיות** **מפעמי נולד** **ונמכתו אליהם**
 ואולם היותם על האופן שהיו, הנה הוא כנגד החקיקמה שביארת, מדייתם בלתי מתיחסים אל ההבנות וההומנות אשר נעשו אליהם במעמד ההוא הנכבד והנורא. ועל זה האופן בעצמו יש להפלא ממה שכתב אל העשרת הדברים בשני הלוחות האלהיות, עם הפליגו בפליג מעשיהם, באומרו (לחל' לב' טו) והלוחות מעשה אלהים המה הממכתו מכתב אלהים הוא, שכבר נראית ההכנה ממעשה הלוחות גדולה מאד ממה שיאות לעניינים הכתובים בהם כפי הנאמר.

כוונת מעמד **חי סיני - צילוי** **ידיעת השירה** **והשמתו בברואים**
 והנה באמת הענין הזה אינו קטן הערך, וראוי לשום אליו לב, כי בהבנתו ונפול על אמיתותו יוכן בטוב סוד המעמד ההוא טובו תכליתו שהוא יחד שכל ההצלחה הפרטית התלויה בו. וזה, כי בטוב ההשקפה יתבאר כי עיקר המעמד⁴ הנכבד והנורא ההוא, לא היה ולא נברא לחללים כי האנשים מהכסלות ההערדי, הטועים בעיני האלהיים בלי טעה, ברחס לו יתעלה כפי דמיונם תוארים ופעליות או הפעליות, לא יכלים טבע האלהות, כפי הענין הדק, כי השבט כמנו אל העניינים לא יביאם לידי כפירה ולא אל הקל במצודה ממעורויו.

אמנם היתה כוונת המעמד ההוא לתקן בו הסכלות הקניני, אשר נפל עליו מעיני הפילוסופים בהקירתם, אשר באו בחזק טענותיהם המויריפות לקיים אלה בעולם כפי רעונם ועיונם. כי הנה הם מרדים במציאות, אבל כופרים ביכלתו על ממשלת הטבע ובידיעתו באלו העניינים האפשריים, וכדשגחתו על כותה האנשים והכשירו והענישו אותם על פי מעשיהם. וכבר כתבנו זכרם בשער כ"א ול"ט.

הכפירה בשמחה **גוייה מעמחה** **זוהי, ויהא חיים** **העיקרי ללמונו**
 כי הנה אלה הם האנשים הצבועים הנעשכים בעם שנואי החרות האלהית ואורכה, המסויגים את גבולו ומרחיבים גבול צרתה, המכלים רגלי יוצאיה וכאיה ומגושים מאחליה כל בני מחמדיה, יותר מכל כחות האנשים החסאים בנפשותם בכל מיני עבויים שבעולם, ואלו הם אשר גברה ידם בזמן ההוא אשר היו מכחישים פמליא של מעלה, כמו שטרע מכפירותיו של פרעה, אשר באו עליהם שלשה סדרי הפכות על דרך המופת, כמו שביארנום בשער ל"י. והמה אלה אשר נחפשו כחם תמיד בכל הדורות הנמשכים

דאמנם הודיעם, שמפני החשגותה הזקבה בהם, יהיו נעשים על עונותיהם יותר מכל שאר האומות, וכמו שנאמר (עמ"ס ג, טז, ר"ק) אתכם ידעתי מכל משפחות האומה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם. ולרמז לזה ראו הר סיני, שהוא רמו לאומה הקדושה, עשן כלה, מפני אשר יוד עליו ד' באש. ועשן מימינו אש דת למו (יב"ס ל"ג, ט), התחייב שעלה עשנו כעשן הכבשן, שהוא עשן רב ומכופל מאד. והתחייב גם כן, שחוד כל ההר מאד מפני פחד ד' ומחור גאונו. (אברבנאל)

וַיִּרְדְּ ה' עַל הָרְ סִינִי אֵל רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל וַיִּרְדְּ ה' עַל הָרְ סִינִי אֵל רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל

מֹשֶׁה: י"ב כ

ביאור ענין ירידה ועליה אצל השי"ת

הירידה והעליה, שני שמות מנוחים בלשון העברי לענין ירדתי. כי כשירדתי הניח ממקום אל מקום שפל ממנו, יאמר ירד, וכשירדתי ממקום אל מקום גבוה ממנו, יאמר עלה. ואחר כן הושאל שני השמות האלה לחדלה ולעצם, עד שכשתשפל מעלת האיש, יאמר ירד, וכשתגבה מעלתו במדלה, יאמר עלה. אמר האלה ית' (יב"ס ב"ג, ט), הניג אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואמה תוד וכי, ואמר (שם א, ו) ותנוך ד' אלהיך עליך על כל גוי הארץ, ואמר (יב"ס יב"ס א-ב, ט"ז) והגל ד' את שלמה למעלה. וכבר ידעת רוב עשותם ז"ל, מעליך בקורש ולא מורידין נכבת בית א וישראל.

ועל זה הצד עוד יעשה בירידת העינין היות האיש פונה במחשבתו אל ענין פחות מאד, יאמר שירד. וכן כשיפנה במחשבתו אל ענין מעולה ונכבד, יאמר עלה. וכאשר היינו, המין האנושי, למטה שבתחתיות במקום ובמעלת המציאה בערך לסובב, והוא ית' במעלה שבעליונים לפי אמותה מציאות ומדלה ועצמה (לא עליונות מקום) ורצה ית' במה שרצה, הניג חכמה ממנו והשפעה נבואה על קצתו, קרא שרות הנבואה על הנביא או שכן השכינה במקום, וירדה, וקרא העלות ענין הנבואה היות מן האיש או טור השכינה מן המקום; עליה. וכל ירידה ועליה שתמצאם מיוחדות לברוא ית', אמנם הרצון בהם זה הענין.

וכן כשתרד מכה באומה או באקלים, כפי רצונו הקדום, אשר יקדמו ספר הנבואה, קודם ספר המכה הדיא, לספר שהאלה פקד מעשיהם ואחר כן הוריד בהם העונש, יבנה הענין הזה גם כן בירידת, לזהות האדם שפל ונבזה שיפקדו מעשיו ויענש עלאדם, לולא הרצון. וכבר התבאר זה בספרי הנבואה ואמר (תהלים ת, ה) מה אנש כי חזכנו וכן אדם כי תפקדנו וכי, רומז על זה הענין. ולזה כינה

| 395 |

אלהיהם וכי, והיה כל זה כדי שיהיה מה שיטאר מהם ברעיוניהם, והמכתב החרות על הלוחות מקיים תמיד עיצם האמונה בהשגחתו ית' הפרטית אשר הוא עיקר ושרש העליות האדם.

גם הציבות ולזה אפילו בהכרתו עמהם והודיע טעם אלהים, לא אמר רק אנכי ד' האמונה נאמרו אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים והוא מה שיבא לידי חיבה ברוך של חיבה והשגחה וקירוב, כי הוא התיגר מיד המלך הערץ אשר היה חמוגע קורבנם עד עתה, ועתה הוא אלהיהם והם לו עם. ואמר, לא יהיה לך וגוי לא תעשה לך וגוי לגמור ולהשלים תפשייתם ושתרום מכל עבודה ושעבוד וכי.

כלל הציבות - והתחיל בהנהגת הבית ואמר, כבד את אביך ואת אמך וגוי כי הוא דבר האמונה בהשגחה נוצרה ונתמר בעניי הכל. גם בעיקרים גדולים מהנהגת המדינה ותקון נפש וטעם ונפש וטעם לא תנאף, לא תגנב, לא תענה, ולא תחמה. שיכללו כל מיני עסקי האדם וקורותם, על דרך שאמר (תהלים ס"ז, ה) סולל לרובב בערבובת ביה שמו ועלו לפניו, וסמך ליה אבי יתומים ודיין אלמנות וגוי. וכן אמר משת' (יב"ס י"ג, ט"ז) כי ד' אלהים הוא אלהי אלהים וגוי וסמך ליה עושה משפט גר יתום וגוי.

הנה שהחייבים והשואר וכתנו לזורי דורות, כי מן השמים הביט ד' ראה את כל ירשבי הארץ לתת לאיש כדרכיו ופרי מעלליו. וכמעט שלא בא דבר אלא בנתי עיוני הפולסופים, ולהרהיק דעתם, כמו שיבא עוד בפירוש, ולמען הודיעם כי לא על ידיעת הדרושים הפולסופים הדם יחזו כלל האנשים לפי אלהים. כי על שומרם את כל מצא פי ד' יזכו ויחיו לעד. ועל זה אמר האלהי (אבות ב, א) דע מה למעלה ממך, עץ רואה, ואחן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין. כי אף על פי שהמון האנשים יחשבו הדברים האלה כפשוטן, איך רע, וכלכל שתתקרב אמותה ההשגחה בלבם. כי הפקפוק, או הפלפול ההוא הפולסופי, הוא יוצאם מהאמונה התמימה הדיא אשר בלבם, ולא יביאם אל טובה הימנה, אורכה ישאר קרחים מכאן ומכאן. (עיקרת יצחק, שער מה)

וְהָרְ סִינִי עָשָׂן כָּלֹּל מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׂן כָּשֵׁן וְהָרְ סִינִי עָשָׂן כָּלֹּל מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׂן כָּשֵׁן

הַפְּכֵשֵׁן וַיִּמְרָד כָּל הָהָר מֵאָדָּם: י"ג יח

ישראל נעשים בחומרה יתורה כי השכינה שרויה בתוכם

ואמנם האש אשר ירד על ראש ההר, הדי רמו לשכינה, כי באש ד' יבא, וביאל הודיעם, שישרה שכינתו בתוכם, ויהיה להם חומת אש סביב לשומרים ולהצילם.

| 394 |